

Бүгү чурттарның, пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 246 (12946)

1985 чылдың октябрь 24, четверг

1925 чылда үндүлүштүнген

Өртүз 3 көпөк

Социалисттик дем каттыжылга чурттарының чангыс эви, кады ажылдажылгазы, сырый каттыжышкыны, социализмниң чаалап алышкыны р ы н, Чер кырынга тайбынны быжыглаар болгаш камгалаар дээш оларның чайгылыш чок шийтирилгич чоруу делгезин!

(СЭКП ТК-ның Кыгым-рыгларында)

ВАРШАВА КЕРЭЭЗИНИҢ КИРЖИКЧИЛЕРИ КУРҮНЕЛЕРНИҢ ПОЛИТИКТИГ КОНСУЛЬТАТИВТИГ КОМИТЕДИНИҢ ЧӨВҮЛӨЛ ХУРАЛЫ

СОФИЯ. Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүндериниң Политиктиг консультативтиг комитетиниң чөвүлөл хуралы Софияда октябрь 22-де эгелээ.

Чөвүлөл хуралда: Болгария Улус Республикасы Болгарияны Коммунисттик партиясынын ТК-ның Чингине секретары, Болгария Улус Республикасы Күрүң чөвүлелиниң Даргазы Тодор Живков, Венгрия Улус Республикасынын ИСАП-тын Чингине секретары Йонс Каларга, Герман Демократтыг Республикасынын Германияны Социалисттик чангыс-ай партиясынын ТК-ның Чингине секретары, Герман Демократтыг Республикасынын Күрүң чөвүлелиниң Даргазы Эрих Хонеккерге, Польша Улус Республикасынын Польшаның Бат-тышкан ажалыч партиясынын ТК-ның Бирги секретары, Польша Улус Республикасынын Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Войшек Ярузельскийге, Румыния Социалисттик Респуб-ликасынын Румыниянын Коммунисттик партиясынын Чингине секретары, Румыния Социалисттик Респуб-ликасынын Президенти-ни Николай Чаушескуга, Совет Социалисттик Респуб-ликалар Экилдериин СЭКП ТК-ның Чингине секретары М. С. Горба-чека, Чехословакия Социалисттик Респуб-ликасынын Чехословакия Коммунисттик партиясынын ТК-ның Чингине секретары, Чехословакия Социалисттик Респуб-ликалар Президенти Густав Гусака баштаган делегациялар кирип ту-рар.

Чөвүлөл хуралы ажалында Варшава Керээзиниң кир-жикчилери күрүндериниң Каттышкан чөвүлөлү күрүндериниң кол команданчыларын Совет Экилдерииниң Маршалы, В. Г. Ку-ликов кирип турар. Чөвүлөл хуралда Политиктиг консуль-тативтиг комитеттин Чингине секретары БУР-унуң даштыкы үркертер министриниң бири орадачкылар Марий Иванов бооп турар.

Политиктиг консультативтиг комитеттин чөвүлөл хуралы бодунуң ажалын уламчылап турар. (СЭТА).

ВАРШАВА КЕРЭЭЗИНИҢ КИРЖИКЧИЛЕРИ КУРҮНЕЛЕРНИҢ ПОЛИТИКТИГ КОНСУЛЬТАТИВТИГ КОМИТЕДИНИҢ ЧӨВҮЛӨЛ ХУРАЛЫНЫҢ АЖЫЛЫНЫҢ ДООЗУЛГАНЫ

СОФИЯ. (СЭТА). Варшава Керээзиниң киржикчилери күрү-ндериниң Политиктиг консультативтиг комитетиниң чөвүлөл хуралы октябрь 23-те анаа ажалын дооскан. Венгрияны Социалисттик ажалыч партиясынын Чингине секретары Я. Каларын даргаалааны-биле болган түндүк хуралда «Яро-дуг кыжанышкыны угуулары болган Европа база деле-гиртериниң эки талаа элдери дээш» Варшава Керээзи-ниң киржикчилери күрүндериниң мезгелдегине ат салыш-кыны болган.

Мезгелде делегациялар баштарыны: Болгария Улус Республикасы дээш — Т. Живков; Венгрия Улус Республикасы дээш — Я. Калар; Герман Демократтыг Республикасы дээш — Э. Хонеккер; Польша Улус Республикасы дээш — В. Ярузель-ский; Румыния Социалисттик Респуб-ликасы дээш — Н. Чаушеску; Совет Социалисттик Респуб-ликалар Экилдери дээш — М. С. Горбачев; Чехословакия Социалисттик Респуб-ликасы дээш — Г. Гусака олар ат салынар.

Ол ушкан чөвүлөл хуралдың ажалынын база хулаап алган.

Чөвүлөл хурал найралдың болган эш хулаап, кады ажалдажылганын байдалына өткөн. Варшава Керээзи-ниң киржикчилери күрүндериниң Европа болган делегир-тиганын талаа-биле чуталашкан айтырылгала ха-маарыштыр үлө-бодаларын чангыс ажалың өл көртүскө.

МОСКВАГА ПАРЛАЛГА КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Яродуг болган космос чөвүлелиниң айтырыл-ганын талаа-биле СССР-ниң чаа саналдарына холбаштыр совет болган даштыкы жур-налистерге парлалга конфе-ренцияны октябрь 22-де Мос-квага болган. Оуу СЭКП-ниң даштыкы херектер министри-ниң бири орадачкылар Г. М. Коршенин, СССР-ниң Чөвүл-өлү Күштериниң Кол штавы-ның начальниги — камгала-ны министриниң бири орадачкы-лар, Совет Экилдерииниң ТК-ның Делегир информатив-тиг хулаапын эргелекчилер Л. М. Замятин олар эрт-тигенир.

Боо-чөвүлөл элдери боду-дун соодады, делегирде тургустунган ажалың бай-далды чавырдылар арганы боориниң практиктиг хемчег-лери алырынга таарымча.

(СЭТА).

ЧУГУЛА СОРУЛГАЛАР

Партия Төп Комитетиниң октябрь (1985 ч.) Пленумунун шийтирилери-биле, анаа СЭКП ТК-ның Чингине секретары М. С. Горбачевтин СЭКП-ниң Программанын чаа эдилгезиниң, СЭКП-ниң Уставына өскерилгелерини, 1986—1990 чылдарда болгаш 2000 чылга чедир уде СССР-ниң эконо-миктиг база социал хөгжүлүзүнүн Кол угуланышкынынын төлөвилелдериниң дугайында илеткел-биле Тываның коммунисти, бүгү ажалыч чоннары улуз кичээнгил-биле та-нимжил турарлар. Пленумунуң чүгүлдү деп санааны бо поли-тиктиг улуз ужуз-дулаады документилерде бистин програм-малыг өчсүрүлгелериниң дугайында, партиянын чингине шугуунуң, оон экономиктиг стратегиясынын кол айты-рылгаларын, төвүгүнү амы уде эи нарын болгаш харым-салгалыг үч-чаадында массалар ортузунга ажалын хевир-лериниң болгаш арга-методтарынын дугайында чуталап тур-рар. Оларын одуруг бұруулаа улузун материалдыг чагай чоруун бедилериниң дугайында сатып салышкын болган. Ынчангаш республиканың ажал-инчилери чурттуу социал-ажалыч коллективтер, коммунисти, ажалыч чоннары пар-тияны ажалдап кылган кол шугууну чүгүлдүгүнү, дөткөн турар.

«Бүгү ортандоокал, политиктиг болгаш ажалы-агыжы кү-женишкенин, күш-ажалыч коллективтериниң бүгү энергия-зын бо чылды-даа эи өтүндөргүн доозарыч, бистин дөткөн партиянынын XXVII съездинин төлөпиг уткуурун-че мөөнөттингиз турар ужурау» деп, эи М. С. Горбачев октябрь Пленумунга илеткелде демдегелээ. Тываның күш-ажалыч коллективтер, коммунисти, ажалыч чоннары пар-тия ТК-ның октябрь Пленумуну материалдары-биле та-ним-каш, съездинге төлөпиг ужуражыры-биле бедиктен хулаа-лелерин алган, боттарынын ажал-инжини байдалын ханы ана-литтеп, кол кичээнгил чедир шийтирилген ажалың ула-дарже, ажаллаштырмай турар куралдарың улаадырып, өвү элп алырда чуну кылырын тодаргай айтып турарлар.

Кызылдың автосепелге заводуну К. Т. Кукаринге уду-рткан слесарлар бригаданы Пленумуну материалдары-биле та-нимкаш, анаа харым кылдыр бо чылдын төмүзүнө чедир 20 муң рублдың барааның продукцияны бұдурени, беш автобустун капитал септелгенин кылырын хулаагелен. Төлдө септелге-тулау үчүгүнү турдууларын съезд ажалыңа хулаа-лелерин чедир 1986 чылдын бири кварталынын ажалын кү-жесиниң дааган. Партиянын кижиниң чагай чоруун экижир-лер, кер кырынга тайбын дээш сатып алышкынына харым-кылар шалпын, бұдуркүчүгү ажалдарын коллектив бұ-рүзү, киж бұруу хулаагелен турар.

«Каа-Хем» хемур-даш разрез эки ажалдыг коллективтер-иң бирээ, чылды-даа болза октябрь Пленумуну ший-тирилгенин дүүшүр алыр бұдургелени ажалыңын бедил-лериниң куралдарын дозу ажаллааган, күш-ажалды ортандоокал депшилгелер аргаларын нестертеп тур-рар илерээ. Ак-Довурактын автотранспорт бұдургеленине автомашиналарын ажаллааган багай, каа-Хем ажалын үнүр-кирер чоруу хай, бо чылдын өртөн аяларында 400 кир-е киж-хүнүн чигерген, ол болза улуз чилерин, оон түн-дөнде чүк сөөртүрүнү талаа-биле планын күтүспээн. Түспээн дааан бұдургелер болгаш өскөлдөр-даа чөвүлел-ериниң тодаргай хемчеглери ажалдап кылган. Ылангыч кижилер-биле ажалды сайыраңгайдылар, чөвүлелери эдери-биле организмың чорукту экижидери, күш-ажалын сатылга-чурумун быжыгалары, өртем-техниктиг депшилгени дүгүлдерин, беш чылдын планын оонаалдарын чедикши-киниң хулаагелери-биле күш-ажалды бедик көртүгүлөр, эконо-мия болгаш камгалаа дээш чарышты калбартып партия эге организациаларын хун бұру чорулар ажалы болур.

СЭКП-ниң Программанын чаа эдилгезин, СЭКП-ниң Уставына өскерилгелерин, СССР-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлүзүнүн Кол угуланышкынынын төлөвилел-лери партия организациаларына, күш-ажалыч коллектив-терге, чонун эи калбак кесектерин чуталааган көөрү-биле парлалга парлар. Бо чутала документтерин партия хулаа-дарына, райондарына, хоораабын конференцияларына, Кол угуланышкынынын төлөвилелди күш-ажалыч коллективтер-ини, өөргелде чөвүлелерин, шериг кесектерин болгаш хой-ниги организациаларын хулаагелерин чуталааган.

Бистин мурунувуста аажок улуз болган харымсалгалыг по-литиктиг кампания турун турар. Нинти партияг болгаш бүтү-ниги чуталааган мун-мун кижилерин — коммунисти партия болгаш партия кечигүн эвестерин киржилгез партиянын угуланышкынын келер үе-биле сырый холбаштарына, чонун бүгү кесектериниң күзө-чүгүлүн, эрге-ажактары болгаш хергелерин дозу өөренин көөр арганы бээр. Пропагандалар болгаш чуталааган көөр чуталаа документал коммунисти, бүгү ажалыч чоннары-ның инициативаны, илдекини көүрүнгө дулаагар ужу-рут. Ынчангаш республиканы партия комитеттериниң эге организациаларын чуталааган болза коллектив бұру-зунга документтерин чуталааганга бедиктедди эки чо-рулар, ол ажал-инчи, чогадыкы характердиг болуп, прак-тиктиг сорулгаларын шийтирилгелерин улааган турар.

Съезд мурунуң документилерин өөренир болгаш тайыл-бырлар талаа-биле ажалдың төвү — күш-ажалыч коллек-тив болур, мында планын оонаалдарын база хулаагелер-иниң күтүспээн салым-хуузу шийтирилгелерин турар. Ын-дыг болганда оон эге эвеноларынга — унастотарга, брига-даларга, фермаларга, лабораторияларга чутала партияг документилерин өөргөдүр, тайылбырлар, чуталааган талаа-биле ажалды партия организациалары бедик денелге эрт-тириниң бүгү-ле организмың хемчеглери амыр. Орта бұ-дургелени интенсификация, өртем-техниктиг депшилгени дүгүлдер, камгалаа чурумун күтүлгелер, организмың чорукту болгаш сатылга-чурумун бедилер, куралдарын ажаллаар, чөвүлелери элер, мурун кычкыларын нестер-дир дугайында чуталы калбартып, күш-ажалыч коллектив-терини мурун сатылган сорулгаларын шийтирилгелер-биле сырый холбаштырар херек. Совет киж бұру партиянын программаны сорулгаларын база даагаларын, оон иштики болгаш даштыкы политиказын уткузын эки билген, олар-ны-биле бодунуң хун бүгү ажалы-биле холбаштырып бля-гын турарын чедип алыр. Документилерин чуталааган тур-рар уде республиканы партия, совет, ажал-агыг органна-рының ажалынын талаа-биле тодаргай айтырылгалар, са-ноалдар үнүп келер. Ынчангаш чангыс-даа ажалың болза, чангыс-даа санаа кичээнгил чок артыпс ужурау.

Амы уде күш-ажалыч коллектив бұрууна сонгаарады болбас ажал-херектер хой. Малчынар кышка хынамчалыг бедиктепиг, үлөтүр болгаш туугунуң ишчилери продукция бұдуренин даагалык күтүспэ, объективтерин ажаллаага кинер дээш шалпын ажалдап турарлар. Бүгү ажал-инчи-лер нинти беш чылдын болгаш 1985 чылдын планын оона-лаларын күтүспэ, СЭКП-ниң XXVII съездинин төлөпиг у-куур дээш күжүн мөөнөзүр.

СЭКП ТК-ГА ЧӨВҮЛӨЛ ХУРАЛ

Октябрь 22-де СЭКП Төп Комитетинге массалыг ин-формация чөвүлелиниң, идеолоттуг төп албан чөвүлел-риниң болгаш ведомстволар-ның чогадыкчы экилдериниң удурутчуларынын чөвү-лөл хуралы болган, анаа СЭКП Программанын чаа эдилгезиниң, СЭКП Уставына өскерилгелериниң база 1986—1990 чылдарда болгаш 2000 чылга чедир уде СССР-ниң экономиктиг болгаш соци-ал хөгжүлүзүнүн Кол угу-ланышкынынын төлөвилел-лери бұгү улузун чутала-лааган көөрү-биле холбаш-кан сорулгаларын чуталааган көргөн.

Чөвүлөл хуралга СЭКП ТК-ның Политбюро кечигүнү, секретары Е. К. Лигачев чү-ве чуталааган.

СЭКП ТК-ның октябрь (1985 ч.) Пленумунга СЭКП-ниң ам болур XXVII съезди-нин документилерин бұгү улузун чуталааган көөрү-нү политиктиг улуз ужуз-дулаагын оонаал демде-гелээ деп, ол чуталааган. Совет инициатива хөгжүлүзү-ниң бо харымсалгалыг, үндө-кү өскерилгелер үезинде партия лениниң чачыларын барымдалаап, коллективтиг дуржулгага даанып алгаш, чурттуу социал-экономиктиг хөгжүлүзүн, коммунизмче бистин улам ынай бұрунгаларынын оруун тодаргайры-биле пар-тия ажалыч чоннардан арга-сунуш эреп турар.

Массалыг информация бол-гаш пропаганда чөвүлелери-биле сөлүгү уде бистин теоретиктиг болгаш политиктиг ула-ган бодолушкыны байла-кы болгаш бұгү чуталаа-ган ханым-биле көртүгүлөр чуту-ла бооп турар. Чугаа болза, ханымтын мурунда СЭКП ТК-ның апрель Пленумунуң документилерин, Төп Коми-тетке өртем-техниктиг деп-шилгелер айтырылгаларын талаа-биле болгаш чөвүлөл ху-ралдын материалдарында демдегелеттинген үлөлдөрү-нү, негелдериниң болгаш түнелдериниң дугайында бооп турар.

1985 чылдын болгаш ин-тиз-биле беш чылдын пла-нынын күтүспэ талаа-биле херек кырында ажал-чору-дуганын айтырылгалар пар-лааганын, бұгү идеолоттуг фронтунуң кол кичээнгилге турар ужурау анаа демде-гелээ. Оон-биле холбаштыр бұ-дургелени интенсификация-лааган.

СЭКП обкомунуң бюрозу-нун ээлчегин хуралыга 1985 чылда бұдуркүчү-лүлүгүн, чуртталга бажыны-рын база коммунал болгаш култура-амыдарал объек-тивтериниң бажылааган кижилериниң киргизери-н ажаллааган. Киргизери-н ханым-биле хемчег-лери дугайында СЭКП об-комунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели-ниң доктаалың кичилер күтүспэ турарын дугайында пар-тияны Улуз-Хем райком-унуң өтөдүн чуталааган көр-гөн.

Туугуларын чогуур үезинде ажаллаага киргизериң, ка-питал салышкынынын шийгездип алырынын талаа-зы-биле чамдык ажалдарын партияны Улуз-Хем райком-уну чорудуп турар деп хулаа-п алган доктаалда демдегелээ. Бо чылдын тос айларынын дүгүзүндө 1984 чылдын ола-ла үезинде денелгө, кол фондуларын 61,5 хуу хойну ажаллаага кинерген. Керээлг туугу организациаларында күш-ажалын бұдуркүчү-лү 1984 чылдын ола-ла үе-зинде денелгө оон 13,5 хуу өскөн.

Оон-биле кады партия рай-комуну, туугу организациа-ларынын партия эге организ-ациалары капитал туугу удурутчу талаа-биле ажал-ын ам-даа оожум уде тур-дугу, организациа ажалын бедиктеп, күтүспэ планын болгаш социалисттик хулаа-гелерин күтүспэ дээш удурутчу ажаллааган күүс-көчү сатылга-чурумун чөтпөс бедилер турар.

Ажаллаага кирер объек-тивтерин туугу дүгүлдер, социалисттик чарышты кал-бартыр талаа-биле эвөөш

УЛУГ ОКТАБРЫНЫҢ БАЙЫРЛАЛЫҢА УТКУШТУР ХУЛААЛГЕЗИН КҮҮСЕТКЕН

Турамын ылай ажал-агы-йынын күш-ажалыч коллек-тивтериниң аразында чарыш-ка Л. П. Максимованың удурутчу денелгө тиле-кин болган. П. В. Мадыев, И. И. Семенов олар хулаа со-циалисттик хулаагелерин ажал-күтүскө. Санитарыг кезил-дени ылай бедиктечилери үе-

ТРАНСПОРТЧУЛАРЫНЫҢ ЧЕДИИШКИНИ

Ийи хун камияп алган ма-териалдар-биле ажалдаар ху-лаагелерин Хову-Ахсынын ав-тотуугу деген күтүспэ. Эвөөш эвес материалдыг бол-гаш «Ит» от куралдарын наман алдынтан. Чолаачы-лар кыпар-чар чүгүлдерин камияп алар дээш сөзүнү эе болуп турарлар.

Ажал шагынын чидири эвөөжөн. Тос айларда эрт-кен чылдын ол үезинде ден-елгө, прогута саны 368 киж-хүн азы 43 хуу кызыл-гын. Күш-ажалын сатылга-чурумун быжыраңгайлыг түнелгенин, бо чедикши-ниң чедип алынтан.

АТБ тос айларда улус

Бистин көрр.

Бистин көрр.

Кызылдың хаб заводунуң кондитер кылгыларын пег-кени коллектив СЭКП-ниң XXVII съездинде алдар болдурган социалисттик ча-рышта илдекилгир кижип турар. Ол шалпыч ажал-

даан, өрткен тос айларда иланган ажал алдан тоина ажал продукцияны бұдур-ген. ЧУРУКТА: ээлчег бря-галары Налеска Артемка-ва биле пехте он чыл ажал.

даан коммунисттик күш-ажалын шалпычын атты чедип алган Хомушку Ал-дыкыс олар бұдурген ылгыларын хергелдер чөвүлөл боориниң мурунда оон шынарлар хынал турарлар.

ЭРТКЕН ЧЫЛДЫНДАН ДЭЭРЕ-ДАА БОЛ...

Капитал тудуг тос айларда

- 710 орунуг уруглар албан черлери ажыглаадыр кирген.
- 909 га черни суггарылга системаларын эде кылган.
- Керээлиг ажылдар хемчээли эрткен чылдындын 8,7 хуу өскөн.

Республикада чыл эгезинден тура акшааладырмыш-кымыс бүгү үер достерини күсөл-биле эрткен чылда бо үезинге болаарга, кол фондустары 23,4 хуу өйну ажылдары кирген. Тос айларын журтууга тудугтарын шудугу ажылдарын түнелде Чыдаанга чылда чыгелгел 600 септеге чы-дыр бугуруга баазы, Чаа Шагаан-Арылда канализация-насос станцияны, нини ууш дурту 266 километр хемчээлиг электр дамчыдылгы-зын шугунар, нини ажылдадыр 52 километр хемчээлиг автомобиль ору-тары, нини шуду 64,5 мун дорбелчир метр чуртталга ба-жынары, 710 орунуг уруг-лар албан черлери ажылда-дыр кирген. Көдө ажыл-агый-га элөөн хемчээлиг тудуг-ар ажылдары кылган. Оон итинде 1980 баш бола мал-жарык, 21,5 мун баш хой-өштүгө кыжылар, 500 тонна нота, картофель шыгжаар черлер, 700 кубометр ишчир сис-лос болгон саям салыр ту-дугтар, чылда чыгелгел 300 септеге кылдыр мастерскла-лар ажылдадыр кирген. 48,3 мун гектар оларарын сугут-бо дурдуга, 107,3 мун гектар черлерин суггарылга ту-дугларын чавыртып, 909 гектар чаа черлерин суггарылга до-дурган, 909 га черин сугга-рылга системаларын эде кыл-ган.

Экономика камнагалыг боау ужурау

СЭКП ТК-нын болгон СССР-нин Министрлер Чөвү-дунин «Чиг эт одалга-энергетика болгон эске-даа материалдыг куралдарын кынаар болгон шугуур ажыл-дар талам-биле ажылда-дуур кудумчулар дугайында» док-тум кыжы куртуун конууд байлаан хумагалыг ажылда-рыне кыжырып турар кутула документ болур.

Ынчалза-даа оон күсүлде-линде чептер ач-лаа эвези-шес. Чык кылдыр алырга, электр энергияны камныг чыргыдары кижиле бүзүлгө-ам-даа сагыр дурму болбайн турар. Бистин республикада электр энергиянын хереке-ли чыл келген тудум өсү-мүр. Ол бир дугарында, республиканы бугуругези-нин, күш-ажылды механиз-мизинин дениненин өзү-дөсүн хережесин чүрү-дүр. Оон-биле чегерелер, совет даямаларын чыгаруу, куу-куу-биле халык хереже-лер кынаар оор, Чаагай-дым туттулган чак кватера бүзүлгө электр планнаны салып каан турарын чурттак-чылар билер.

Ынчалза-даа чамдык ха-маталар оларын амалдарын энжидерине угулган сөгүм салышкыны чедир үнелер билбей, электр энер-гиянын боттарынын хереже-

тудууга (121,5 хуу), комму-нал ажыл-агыйыга (140 хуу), чырымдыкыга (115,1 хуу), кадык камгаланыга (183 хуу), культуруга (118,8 хуу), садыгын болгон нини-нин чегерилге черлеринге (111,5 хуу), чогуу амал-дарал хамдырлыгыга тудуг-ларга тускайлап берген акша-хережигер эки шикеттинип келти.

Боттарыга керүткен ту-дугларга акша-хережигерин «Тыва тудуг», «Шагаан-А-рой», «Тыва суг тудуг» трестер, Көдө ажыл-агый болгон Мелиорация болгон суг ажыл-агый министрство-лары, Дуржулга станцияны долуу-биле ажылдаа.

Керээлиг тудуг органи-зациялары керээлиг ажылдар-ын хемчээлиг эрткен чыл-дындын 8,7 хуу өсүргөн. Тос айларын дургуунда эки түнелдеги № 20, 585, 741 КМК-лар, «Тыва авто-транс» каттыжышкынын КМК-ны, Республиканын СТУ-зу, № 14 механизация өргөдөли, «Северостоклек-

трострой» участогу, «Саязстрой-6»-нын СТУ-зу чедип алган. Олар тудуг-мон-таж ажылдарынын планын ажык күтүсеп, эрткен чыл-даазында ушук эки ажыл-даа.

Бо чылдын сес айларын түнелде-биле тудуга күш-ажылдын бугуругурутуну планы 104 хуу, керээлиг ту-дуг организацияларында 100,4 хуу күтүсүнгөн. Эрткен чылдын ол үезинге болаарга, күш-ажылдын бугуругурут 3,9 хуу улгаткан, оон өзүлде-зинин темпери шалып өзүлдезинин темпери мун-нап турар. Тудугжар сес айлар дургуунда тудуг ажылдарынын бот-үзүн планнатынганымда 0,5 хуу чингидер арталып болган.

Ынчалзажок чедип алган чедикшир-биле чегер-лештир капитал тудуга улуг чептер бар боон улумч-кылашкан. Кол фондустарын ажылдага киреринин бол-гон барааныг тудуг продук-циянын талам-биле план-ныг даалгалар күтүс-тин-

Чуртталга тудууда хожу-лашкын ажып эрткен. Чуртталга бажынары ажылдага киреринин пла-ны 84,4 хуу четкен, оон түн-елде республиканын ажыл-агый чыгарыш нини шуду 10 мун дорбелчир метр чуртталга бажынарын чедир албай. Өргөдөли чылдын эгезинге чедир ажылдага кирер ужурут турган 848 олуттуг школалар тудуу до-луулаан, эске-даа тудуглар чогуур үезинде дужаатты-маан.

Тудуг шалдында ажылды сула организастан турарын чавыс денин дараазында

чүдлер бадтыкп турар. Ту-дуга күш-ажылдын бугуругу-чүдүтү темпери куду болуп арттышкан. 21 тудуг организация күш-ажылдын бугуругурутуну планын күтүсеп, 14 организация эрткен чылдындын хары-даа кудулашкан. Машиналар болгон механизмер тудуг-ларга долу күш-биле, чеге-ажылдагымайн турар. Аяа туушукунараан, ажыл па-гы тээрден, административ-нин чепшорел-биле ажыл келбей баарында ажыл шагын кидирин ту-дугларга долу боон артты-шкан.

Чыл төнтүзүгө чедир эвези үе арткан. Тудуг про-грамманы чедир күтүсеп дош тус-тус коллектерде ээ организастан, өш шудуру ажылдары негетинип турар. Көз чүд болза, тудуг ажыл-агый организастанын экин-дери, күштү шын хуваары, тудуг материалдары-биле, ма-ханизмер, машиналар-биле хандырылган үзүктелеш-кин чок болуурлар боон ту-рар. Кышкы үеде ажылда-рынга таарымчалыг бейдал-дарын тургузуп, күсүк чо-гумчалыг үени өч чеп ажыл-дарын чугула. Оон-биле кады тудугжар келер чылда, он ийги беш чылдын баштайгы чылдын шалычы эгезинге үнеленин салыр хүлээлге-ли. Ону СЭКП ТК-нын чоок-та чаа болгон Шенум база негеп турар.

Допчулаады республиканын Статистика өргөдөлиниг специалистери белегээр.

Хей миллион саарыгалыг университет болгон универсамар бистин хүнери-не-те ховар эвес чанчыл болу берген садыг-маганизер боон турар. Ынчалза-даа Каунастын «Меркурий» дээр универ-салыг магазин уаг хемчээлиг садыг черлеринде шугу-ла опаланын келтир турар. Ында «Чарла-дүстүр» бугуругулери — мага-зин» аразын харылаа-рын дыа таарымчалыг кыл-дыр тургузган.

Каунастын садыг өргөдө-лини садыг реклама-чарала-нын бюрозунда «Меркурий» каластап-шкын ажыл-дакчылары Бүтү-өйөлдө-ни «Витрина» дээр конкурсуна тилекчилер болганар.

— Бистер «Меркурий» специалистери чок болза, ажылдарымыс берге болу-деп, Каунастын «Балтия» дээр даярлыгы каттыжыш-кымын директору Альбертас Сенишчус чугаалан турар. — Универсалыг садыг-жылары болгон товарде-рин бистин бугуругулери програм-маныс салдарын чедирин турар. «Балтия» бугуругулери чаа кылдарын шекеле белеуи кылды үндүргөм, оларын «Меркурий» деген кертүр болгон оларын са-дыг ажылдар уулап келер. Ындыг хемчир кады ажылдакчылаа дүктүр бугу-ругулери болгон «Мерку-рий»-даа үргүчүлге чаа-рыштыр турар модаларга чо-гуур үезинде таарыштыр

ажылдар арганы берип ту-рар.

Универсалыг садыг ажыл-агый түнелдеги бугуу боон ту-рарыл. «Меркурий» хү-нүн-не 30 мун кижин эвези турарын саап көргөн. Ында са-дыгжыларын сонургалыг дугаар, барык бежен хевир-нин язы-туру ачы-дуузын чедирин турар. Хей мо-делери, бижыкчылар, эр болгон хережесин кижилер хестеринин модаларын специалистери кыла-лаа бе-дик мергежигер сумелери бөр, белектери баш улур бажыла аларып бөр кыл-дыр чыгышпай болур.

Ында салып алыкчылар конференцияларын, язы-бу-

ру барааннар саар армарка-ларын, үлктүр специали-стери-биле ужуражышкынын үргүчү кылдып турар.

ЧУРКУТАРДА: (солгай таладан он талаа) галанте-рия болгон парфюмерия сал-бырынын начальниги Люд-мила Равелен, директору оралачыны Нелле Миколо-тене болгон «Балтия» деп даярлыгы каттыжышкынын директору А. Сенишчус; чаа хевирин хевирин аалда көр-гүзүп турары, а лаштын кудумчула каа-чавас агар кижилерге таарымчалыг.

Б. КАВАШКИНИН ФОТО.

СЭТА-нын фотокорреспондент.

ЭНЕРГИЯНЫ ЧӨП АЖЫГЛААР

лиден ажык чыгарып, төгө-чөп турар. Оон хереже-с, мырнай халас ажылда, кү-рүени оорлоп турарларын бар. Ындыг кижилер оларын оору алаа эрте бээр деп болза-биле үлгүлел турарын алден. Ынчалза-даа ооруну оруу дугулашпай, аяа долар хүнү келер. Ол шынап-ла индыг.

Электр энергиянын төгөчелээр, халас ажылдаар кижилер бистиң аравыска турбоу ужурау

«Тыва коммунистический» энер-гия чыгарылаан контролер-ларын 60 чылдын эрткен тос айларында электр энергия-нын халас ажылдаа 60 ажыг таарылгаларын келердин, ак-тылар тургускан.

Контролерларын илерет-кени ооралтынын турган 240 мун киловатт-шак электр энергияны Кызылдан суг за-воуду, хабзавоу чикетиг улуг бугуругулеринын ийи ай ажылдарын хандырып шы-даар. Оон өртөк-үзүн база чүдү: 10 мун рубль чедер бээр. Күрүн карманыче долу сугарына мык, ажылдап ту-рары электр энергиянын

Каа-Хем кудумчуу № 66 бажында чуртап оорар С. Сотам дээр электр са-накчызыга кошпай, — үтөк бажыче чырык кирин алган турганын элээр болгон 52 рубль 84 копеекка тортаткан.

Мындаг чикетерин хөбү-биле кырып болур. Энерго-объектин ажылдакчылары шак мындаг күрүн өнүгүзүн төгө-чөкчелери-биле шыгыш демисейден чорудуп, чок бол-за, оларын бажынарын электр дамчылар шугуу-лаа алдыр, чок болза олар-нын хережип дугулаа ма-териалдарын келчег алыр-биле улус судууче дамчып берип турар.

Бир эвес хережелектр электр санакчызыга кошпай, розет-ка эзы электр шугуу ки-рип алган болза, хыналда кылган контролер акт тур-гускан, бир эвес ону-кожары-нын бетинде күчүз 600 ватт турган болза, сөөлү хыналда кылган хүнден бээр бир айда-ла 6 рубль, а бир эвес күчү-зү 600 ватт аяк бээр болза, бир айда-ла 17 рубль 28 ко-пеек түнүг тургалды оонар эргелиг. Электр энергияны төгөчелээр, халас ажылдаар кижилер-биле чуртап шыгыш болгон чуртап ма-жыпас сорулга салдыган.

«Тыва коммунистический» бугу-ругулери каттыжышкынын инжесер-инспектору.

Советтер чуртунун хамааттылары! Кам-налга чуруму — ажыл-агыйны социалистич-эзу-биле чорударынын хоойузу! Камналга-лыг болгон хумага-лаадыг болунар!

(СЭКП ТК-нын кыжы-рылардан).

БАР АРГАЛАРЫ ВЫСТЫ АЖЫГЛАП ТУРА...

ЧЫЛ ОНААДАЛАРЫН — ХУУСАА БЕТИНДЕ

СЭКП-нин элечиги XXVII съездинин элечиги уткуур дош Тыва АССР-ин Кино-фикация талам-биле күрүн комитетинин коллективн кы-дураткыныг ажылдап ту-рар.

РСФСР-нин Куринко кол-лектив, культуру ажылдакчы-ларын профиндел ТК-ын мун президиуму стажовочу шикетчиинин 50 чылдыг тураскааткан РСФСР-нин АССР-леринин күрүн албан черлерин болгон кинофи-кация талам-биле күрүн комитеттеринин аразында чар-лаштыган социалистич чар-ыска ийги кватералды түнелдери-биле эки куртуу-лери болгон дош Тыва АССР-ин Кинофикация та-

лазы-биле күрүн комитетин-ге ийги чери тымыска. Бедик үнелелге сорук кирген коллектив социалистич хү-лөлдери ажык күтүсеп дош күжүнигичинг ажыл-дап турар.

Ушкү кватералда чоңга кино куртууларын планын 134 хуу, орулга киреринин пла-нын 125 хуу күтүсеп, 9 ай-ларын нини планы 114 хуу күтүсүнгөн.

Чуртакчы чоңга кино куртууларын эки организастан, боттарыга алган планын онаалдаларын ай, кватер са-нында доктаамал ажык күтү-сепин турар киночелелер хей-Хем, Варым-Хемчик, Бин-Хем, Танды, Эрен, Каа-Хем, Суг-Хал, Бай-Тайга,

тарын бүгү районнара кино-челелерге таралды, ай, кватер алым-биле куртуур киноларын чуртуктарын баш аудар пропагандала, чарал амалдары-биле тус-тус чегер-леде ажылды чорудуп ту-рар.

Киночелелеринин ажыл-дакчыларын кол сорулга — куртуур-биле хыналда-ны кылылган, ужуражыш-кымын эрттир, ажылдын түнелдин бедилери, СЭКП-нин XXVII съездинге күш-ажылды белектериг ужура-жып дөш, беш чылдын план-ныг онаалдаларын хуусалды эрте күтүсеп деп кыжыры-биле ажылдаар.

С. ИРГИТ.

Оржак Дурган-оо — «Чыраа-Бажы» совхозуун хоочун механикаторларын бирээ. Ажылдыг кызым болгон харымсалгалыг тракторист чон мактаар.

Мактадыр «инженер» мал чегерилге белекчелерге илер-едей болгон хой-агый киришкен. Оон түнелдеме да социалист чарытын муруну чүдүргүтүп чоруп келген. Ынчалза-даа бистин совхозуун чүдө механизаторларынга эвес, харым бүгү ажылдарында күш-ажылчы үзегерин көргүзүп келген.

Механизатор Оржак Дурган-оо бо хүнерде боууну «Беларусь» муунука, кыштагарые мал чегерилер

ажылда ажылдап турар. Оа ам база социалист чарытын муруну олурунда олчан. Күш-ажылдын мурунчым өвүр районда «Торгалыг» совхозун болгон Тандыга Көдө ажыл-агыйын дуржулга станциянын аувожу-бугуругулаа ажыл-агыйын ажыл-инженеринин СЭКП-нин элечиги съездинин төлөтүп уткуур талам-биле кыжырын дөштөш, долуу-чү чылдын болгон нини беш чылдын планын онаал-даларын база социалистич хүлээлелерин долуур болгон ажык күтүсеп, он ийги беш чылды чедикшигич эгез-лор сорулга салган ажылдап турар.

ЧУРКУТА: механизатор Д. ООРЖАК.

К. КУДЕР-ОЛДУН ФОТОУ.

Суг-Хал районда «Суг-Хал» совхозуун Ишкын салбыры-нын удуруталам база көдө Совет тускуу, мал ажыл-агый тускай эртемчилери болгон бригадирлерин нини-лаа малын кыштагалыш-кымын организастан эрти-рер сорулга салганар. Ам салбырда кыштагалышкына белекчел ажылдары органи-застан доштуп турар.

Кыштагалышкынын тодар-гай планын тургускан. Каяа, каядыг малдарын кыштады-рынын, тус-тус ноданынын хуваалдызын ажылдап кыл-ган. Салбыр 9900 ажык өш-күтү, 2000 ажык хойну, 880 баш бола малды 185 баш чылдыгын 42 кыштакта кыш-

Күзегде

тадыр. Ол малдар колдуун-да-ла чүм олуттут. Алдым-Ишкын, Алдым-Ууш-Ой, Уш-тү-Ууш-Ой, Алдым-Каргал, Уш-тү-Ууш-Ой, Алдым-Соор, Уш-тү-Соор болгон Шон-Шун деп черлерге кыштагалар.

Салбырын ажыл-инжене-ринин ниниини малыны 929 тонна мал чегин белекээр доштуп турар. Оон алдыда агымстардан 180 тонна сава-ны булуп саралаткан, 53 тон-на суламы шыгжаа уруп

алганнар. Ам кол чүд — мал чегерини хумагалыг чары-дап, шыгымы хайгаралга тургузар.

Кыштагалар септер ийи эвезиону тургускан турган. Оларын Шалдыр-Ой Мон-густун удуруталам эвезиону мал тургузар кыжааны, ийи чур-талга бажынын болгон мал-га чек каап бээр шагжарла-ны болгон олгачаларын сеп-тээр. Оон ийи Чингит-Ой Монгустун эвезиону Чагыс-Шинини өшкү бригадында 400 баш серге кыжаанын

септелгезин чоруткан. Шело-нин өшкү, хой бригадаларын малчыларын кыштагалы-рында мал кыжааларын бот-тары септелер. Малчылар-нын иштинде Алар-оол Оор-жак, Чамбал-оол Монгуш, Да-лар-оол Тулуш, Тенек-оол Ондар олар кыштагалар септе-лгезинге иделейкип кириш-кен. Чолаачы Иван Монгуш септелгеге херектиг чүдүл-дин чогуур үезинде малчы-нарга чедирин берип турар. Шалдыр-оол, бола-даа малдар-нын кургулайы Хемчик шы-наадыла күсүк олар. Анда кирип келген, тарва шеле-ринде улам күш-дегел неме-жин турар.

О. БОРАШ.

Чалбыштыг чылдарның тураскаалы

„МАЙОР ВИХРЬНИЦ“ ААЛЧЫЗЫ БОЛУП..

Киргизияда гидроэнергетика калбак хөгжөт. Чүткө Нарында, дагалар, он беш ажыг туушкан станцияларын туруп турар. Оларнын дөртүн ам дозуу-биле ажылдагы кыргын. Олар чик эртерик энергияны чүткө Киргизияга алас, харын-даа коюмалла республикаларга берип турар.

Нарынның эртерик станцияларынын азында ажылдап турар эл улуг станциясы — Токтогул ГЭС. Он күчүзү — 1,8 миллиард киловатт. МКУ-нун бажыны мыпкан белик плотинаны хайып мөөрүн суг агынынын учуга тууар дээр хемги да өтүр кыска узун болгаш калбак төмөндө дамчытып эртерик чоруткан. Нарынның суг агымы доктаамал терек болу берген, ол чорук Фергана шыназын, Мурнуу Казахстанда Голодная ховуну суггарарын хандыртыр.

ЧУРУКТА: Токтогул ГЭС-тин плотиназы.
С. МЕТЕЛИЦАНЫН болгаш М. АШИРБАЕВТИН фотоу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

АРЖААННАР
АЖЫГЛАЛЫН
ЭКИЖИДЕР

Бистин республиканын деңиз-эрикти эл сугут аржанаар хей. Чылдын аму-муну кижилер оларга кээп, калымы быжылган ап турар. Бичалла-даа хараадачыг чүт бар. Ол дээр, чамдык кижилерин бойдустун боду бүткөн хайырларын шын ажылгап билбей, аржанаарны ботталдырып, оларнын чогуунда үнүш-бойдусту үргөд, ууткап турар-дыр. Манна хамаарыштыр Орзин, Тес-Хем райондарда чамдык кижилерин ажылгалынын дугайында бижинселим.

Талыда Манайлыг-Хем аржанаар улус-чон Шапалаан бөр билер, ажылгап келген. Манна азы-буру аарыгларын эмиенип болур. Чаа келген улуска борта кээп, калымы кижилер каргы аарыг-биле аржана дозу ижер черлерин айтып берип турар. Чурумалдыг чараш черде бо аржанага ийи катал чораян мен. Ол уеле аана 200 ажыг кижилер экинчилер келер чорду. Бичалла-даа бо аржанаар ам-даа таптыг ажылгап, дыштангы-эмиениринге чогулчумал байдалдарын тургуспай турары чептес.

Ол мыпкан Тес-Хем районун төвү Самагалдайдан 4 километр хире ырак черде Сут-Хал деп аржана тывылган. Ону шынчилер көргөш, ажылгап болур аржана деп көргөш. Суурдан ырак эвес болура, чурттакчылар олче кээп, аржана суу чалап ал, кижилер турар. Бичалла-даа бо аржанаарнын деңиз-эриктиге келер кижилеринге эмгек-жүк үй-бүлөй болу доган. Ол халаан чон, бажылар калында болуу аударып, манна экип тегер, аржанаарны туруп чыгар бажы машина-биле бастырдыр кижилер бар. Ажыгтыг чүтүдү үнелер

Ч. ШАРАВИН.
Тес-Хем район.

ХАЙГААРАЛГА АЛЫР

Сут-Хал — Тывага эне-арыг, элэн ханы болгаш улуг хандырин бирээ. Эрте-бурунгу ажалдан тывылган деп эртериктер шынчылган. Хал Кызыл-Тайганын бедниде. Тайга кырында бо чараш халду долгандыр бир талазында халлар, өске талазында — арга-арыг, аян-шым бузалаан. Тыва тоолдарда бейиз «Сут-Хал шалбаа, Сүмбөр-Ула тей турар шалга» деп тоолал эселээр болгай. Он чыл бурунгау халге омул, пелаз болгаш калыгы үргөнерини салып кыргын. Балыктар азул турар эки. Балыкчылар, бригадалык ажалдык турган. Эртерик чал

дан бээр балык турарын соксаткан чылаагынын ол черин кижилер билбес болду.

Самолет келбизден бээр үр үе эртерик деп турар. Балыктарга чек тектинден харап турар боор деп доктааштырган чылаалар тыптып келген. Бо чалын августта ала барып четки. Келер-Машта балыкчылар бажынындаан еске кылаа чок аалар шупту кышкен. Дык үр Сут-Халду көргөш болгаш бейиз элден эр-кин көрүп тур мен. Хун аяс турган. Хал бейиз савазында ол-ла хөөз, дээр өнү-биле өнөк берген чыдыр. Карам шилин кеткен, сык чени барып чеккен топтал кө-

рүп турарыны, балыктар чечен турар болду. Куурун мөстүр балыктар зай-депир дименин шуужу-ла турду. Огулмуну огул шергилер-биле сырткычтарга, чечен турар болду. «Сырткыч тооз» деп чуга шын эвес болганын билем. Балыктарнын чечер болза эки. Шалда турган халду кызыл курттары бейиз чугу, балыктар чипкен чалазас.

Кызыл-Тайганын шымын бажында көргөш, халду дүвүнде кызыл турт кестүп чыдыр. Та оон кез турар чүс, калыкта макарон дег чымчак хыргыштар улауу жалгын келир турган. Ам ол

чек болду. База балыктарга чек болганы ол боор. Улут балыктар бичилерин-даа туудуш турарын канчыл билер. Балыктарнын арын турарын оон чип турар кижилер асарып турар. Бичангаш балык камгалагынын органныр Сут-Халду балык хайгааралга алдыр болза эки.

Ол чок-кавынны малчыларынды балыктаар кижиле-даа чок. Чамдык билдирмес кижилер келген балыктар турар. Чогуу калымын келген, чү кивилер дээрин малчылар билбес. Ону база көзө Совет кыскалары контроллар болза эки. Колдуу төтөгелчилер көз турары чалазас. Ар-

Бог кижинин дайын мур-ундагы амдыралы миллион-миллион совет кижилерин амдыралында ыггал чон. Екатеринаславдагы — амгы Днепротрофскиге ол төртүтүгөн. Адам — амжылчын кижилер. Помашинга школага өргөткен. 1930 чылда комсомолга кирген, мичан-ка Кировградтын башкы техникумунга кирген, оон соонда Ивановога, Воеводай суурга башкылар, башкы институтунга бот-өргөдиге-биле өргөткөн чораш. Школанын болгаш башкылар амжылдарынын бүгү чадазын эртерик: өргөдиге эргелекчин, школа директору, инспектор, Петропавловск районун улус өргөдиге килдинин эргелекчин. ССР-нин Дюди Советинин Президиуму ону 1930 чылдын июньда «Күн-ажык чылгалар дээр» деп медал-биле шаңнаан. Ол-ла чылдын октябрда Коммунист партиянын хүрөөлениге кирген. Удтапаанда Лывовче — Шевченко районун улус өргөдиге килдинин эргелекчинге шилчткен. 1940 чылдын чымында ол хоорай Советинин депутатыга сонгуккан болгаш Лывов хоорайнын улус өргөдиге килдинин эргелекчинге чомулатын. Дайын эргелекчи чедир аана ажылдаан..

Фашист Германиянын чыла шапкан соода Евгений Березняк Лывовка эоп келген болгаш 1954 чылда чедир хоорайнын улус өргөдиге килдинин эргелекчинге амжылган. Оон соода УССР-нин Чырымышкын министрствозунче шилчткен. Инспекция начальнигине он чыл, оон соода — школалар эргелекчин начальнигине чээрби чыл амжылган. А 1984 чылда эгелен, кажан Чырымышкын министрствозунга мергежил бедиринин Топ институту тургустунган соода, эргелек-карылганын болгаш школо-деменин кафедрасында бөгүмге чедир башкылар-ажылдап турар.

Дайыннын баштайгы ийи чылда база башкылар турдум — деп, ол чугалайдыр. — Бичалла-даа ол башкыларын база бир тууска хейрилг болган чүс. Эжелетирген Лывовта үнгөш, Днепротрофск областын Петропавловскиге бодунуну моон мурундагы-ла таныш амжылганга амжылды бердим. Келген дораан на СӨКП райкомунга бардым. «Дораан» шериг комиссариатында бар. Сенэе кол-ла чүтүз: улус караанга кестү болуу эвеске. Манна Райкомга моон сонгаар көзүлө. Херек апаарга — бодум дындадым мен — диди. Шериг херек эртерик шылдас дугайында документи ол-ла хун менэе тыныстылар. Николайка суурга башкылар эгелөөнм ол.

Секретарь сооун элөөн. Удавонда-ла менэе парлаар машинканы, арбылдыр апаратты, радиоприемникти, саазынаары экеп бердилер. Партиянын чажыт райкомуну кезигуу болганмын дындактап, партизанар-биле харылзажырын дугайын тайылбырладылар. Улаваанда-ла, фашистер келген соода, мээч чажыт амжылган эгелөөн...

«Майор Вихрь» деп кино, кол маддырнын хейри мен болган мен, менэе аажок тааржырдыр — деп, Березняк чугалады. — А амдырал дээр, чогаала бижиттингенден амы болуу чүс болгай — дээр. Березняктын бөлүгүн мурнууга салдыган соругталарын айтыкан Бирги Украин фронтуну разведка эргелекчин дугайын хоолгазын көргүзү.

1944 чылдын август 19-та үш хайгымчылыг — капитан Михайлов (Евгений Березняк), Гроза (Алексей Шаповалов), Гроза (Алексей Шаповалов), Гроза (Алексей Шаповалов) самолёт фронт чогуулу аз-родромундан ужуп үгөш. Ол самолёт күштүг болаашкынга таарышкан, радист Ольга Комар-биле (Елизавета Вологодская) ужуражып ужуражып чериден 60 км черге, Краков чогуунга, ол бөлүктү дүжүрүп балдырган.

Черге дүжүркен соода ула-паанда-ла капитан Михайлов гестапожуларын холунга

лазы-биле харыскалгалы амжылдыкчылар ат астын алган, унактотканын-даа эргиле-кесин, чон ортузунга тайылбыр-суртал амжыл-даа чорутпас таарыггалар эвээш эвес. Ону мындаг чиктерге көргүзү. Суурдан 6 километр хире ырак Чап-Пеш деп черде анык пештерин август чааында-ла элден соодар тоорук дүжүрүп дээр келген. Бичалла-даа чурган 17-лешти көрдү. Бейиз чалаараз оруктары бейиз дүжүрүргөн, ийи кезек черде пештер-биле чадир кылган. Бир эвес чылдын-на мичаар амжылган тур болза, ол дигир бой-дустан, каас-чараш чурумалдыг арга-арыгдан чү артар боор. Каш чыл бурунгау туускай көрөлтү улус кижилер черлерге тооруктан турган. Оон түнели чү болган дээр, ол кижилер шүт чогуу болан, бойдуска хара чедирин, пештерин кам-хара чокка ужуруп турган болган. Оларга ким-даа хем-тер, келерме оонавай барган. Пештерин кескен чери ол олаан кургук оймак боор артып калган.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

Секретарь сооун элөөн. Удавонда-ла менэе парлаар машинканы, арбылдыр апаратты, радиоприемникти, саазынаары экеп бердилер. Партиянын чажыт райкомуну кезигуу болганмын дындактап, партизанар-биле харылзажырын дугайын тайылбырладылар. Улаваанда-ла, фашистер келген соода, мээч чажыт амжылган эгелөөн...

«Майор Вихрь» деп кино, кол маддырнын хейри мен болган мен, менэе аажок тааржырдыр — деп, Березняк чугалады. — А амдырал дээр, чогаала бижиттингенден амы болуу чүс болгай — дээр. Березняктын бөлүгүн мурнууга салдыган соругталарын айтыкан Бирги Украин фронтуну разведка эргелекчин дугайын хоолгазын көргүзү.

1944 чылдын август 19-та үш хайгымчылыг — капитан Михайлов (Евгений Березняк), Гроза (Алексей Шаповалов), Гроза (Алексей Шаповалов), Гроза (Алексей Шаповалов) самолёт фронт чогуулу аз-родромундан ужуп үгөш. Ол самолёт күштүг болаашкынга таарышкан, радист Ольга Комар-биле (Елизавета Вологодская) ужуражып ужуражып чериден 60 км черге, Краков чогуунга, ол бөлүктү дүжүрүп балдырган.

Черге дүжүркен соода ула-паанда-ла капитан Михайлов гестапожуларын холунга

лазы-биле харыскалгалы амжылдыкчылар ат астын алган, унактотканын-даа эргиле-кесин, чон ортузунга тайылбыр-суртал амжыл-даа чорутпас таарыггалар эвээш эвес. Ону мындаг чиктерге көргүзү. Суурдан 6 километр хире ырак Чап-Пеш деп черде анык пештерин август чааында-ла элден соодар тоорук дүжүрүп дээр келген. Бичалла-даа чурган 17-лешти көрдү. Бейиз чалаараз оруктары бейиз дүжүрүргөн, ийи кезек черде пештер-биле чадир кылган. Бир эвес чылдын-на мичаар амжылган тур болза, ол дигир бой-дустан, каас-чараш чурумалдыг арга-арыгдан чү артар боор. Каш чыл бурунгау туускай көрөлтү улус кижилер черлерге тооруктан турган. Оон түнели чү болган дээр, ол кижилер шүт чогуу болан, бойдуска хара чедирин, пештерин кам-хара чокка ужуруп турган болган. Оларга ким-даа хем-тер, келерме оонавай барган. Пештерин кескен чери ол олаан кургук оймак боор артып калган.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

В. БАДЫЖЫК.
Хову-Аксы суур.

Оон амыда «Тыва кобыл-те» комбинатка база Тока аттыг соксока тууд болгаш отулар дээр кезер-биле үндүрү берип турган унактотканын көрө болза, олар чер болган-да бар, анда амжылдыр чучуктар, мыптар оваланы берген, ирлери ири, урелин чыдыр. Бойдустун арга-арыг байлаанга мындаг хумага, камалга чок хамаарылга-биле эне-арыг черде бодунмсу ужураш. Бо талазы-биле айгарылымын кылып, буруурут кижилерин хемчег алыр чугула.

бир дээрин Төпте дындактап бис. Топ ол дилөөнске ол-ла хүч чепшээрешкен. Оон эгелөө-ле шапкымын кадалап эгеледик...

20 ажыг кижилер тургустунган капитан Михайловтун улуг эвес орталынын кылган херектерин санаары берге.

Болган бир таарыгталы ол күдүмзүргү-биле сактып чугалады.

— Танк дивизиянын фашистерин олап эртерип турган Краков-Закопане демир-орук шугумунда шимчөөш-кини соксар дугайында даалганы Топ биске берген — деп, ол чугалады. Ош-биле дөмей — ол уеле чазылдарар материалдарыс төнгөн болган. Бичалла-даа, консерва савааларынче довуракты дыйгы ургаш, оларын релестер адалаан сукшак, минаал каанын көргүзүп — сымыр-килактарын алаа кошуудан бис. Орук хайгааракчымы ону көрүп каш, эшелонун доктаадык. Уш-баш чок чорук эгелөөн: сабырларын дилеп тып, «чашыр чугула» бажыларын амжыдып көрүп турда, дык хей үе эртерик, бүгү орукка шимчөөш-кини сокса. Күш-биле ап шыда-ваанымыста — кажарлаш-кын-биле ап турдуус, мы-чангаш ол дивизия чогуур үезинде фронтуге эртерип шыдаваан...

1944 чылдын ноябрда бистин бөлүктү мурнууга на-

рий болгаш харыскалгалы даалганы салган: Краков хоорайнын немец камгалагынын системалык шугу эртерик боор болгаш хоорайны мина-лаанын планын тывар. Ону күтүсчүр — гитлерчилер-нин шериг-инженер организа-циясынан «дылды» тывары чугула.

Краковтун кылдында бир херөөнчеге кооп турган инженер-майор Курт Пешкедаль олар тууду ап, ол бүгүн ай-тырып, совет командыла ченин радио дамчыштыр сал-ган айтыргаларына ону харыскалган. Гитлерчилерин Краков хоорайны чала топ-сип, уаулап чок кылар дугайында планын мичаар туду-ген.

Евгений Березняк — дайын дугайында элден каш ном-нарын автору. Бичалла-даа оон кол-ла ажымы — педаго-гика. Ол — Украин ССР-нин алдарлыг башкымы, эртем кандады. 12 монография-ларын, 50 ажыг парлаттын-гач чүдүдери, автору. Олар-ын Польшага, Болгарияга, Моолга болгаш өске-ла чурт-тарга парлап ундуген.